

MSc Ђурђина Новаковић,

Факултет за хотелијерство и туризам у Врњачкој Бањи, Универзитет у Крагујевцу

UDK 338.484:502.131.1

DOI 10.5937/turpos0-52050

СПОРИ ТУРИЗАМ КАО АЛТЕРНАТИВА МАСОВНОМ ТУРИЗМУ: ПРЕГЛЕД ЛИТЕРАТУРЕ И СТУДИЈЕ СЛУЧАЈА

SLOW TOURISM AS AN ALTERNATIVE TO MASS TOURISM: A LITERATURE REVIEW AND CASE STUDIES

Анстракт: Све већа забринутост због негативних утицаја масовног туризма на животну средину, културу и локалне заједнице подстакла је интересовање за алтернативне облике туризма. Спори туризам (Slow tourism) је фокусиран на успорено, свесно, квалитетно и одрживо путовање које истиче дубљу повезаност са локалном културом, заједницама и природом. Концепт „спорог“ размишљања подстиче туристе да се удаље од својих обавеза. Овај концепт све више привлачи путнике који су ослобођени притиска масовног туризма и који траже аутентична искуства и смисленије интеракције са дестинацијама. Овај рад пружа свеобухватан преглед литературе о спором туризму, истражујући његов концепт, еволуцију и тренутни обим. Поред теоријских увида, рад укључује и одређене студије случаја које илуструју практичне аспекте спорог туризма. Кроз анализу, идентификују се кључне карактеристике и потенцијали спорог туризма као одрживе алтернативе масовном туризму, са циљем да се пружи нови увид у његову примену и утицај. Такође, ова анализа доприноси и продубљивању знања о новим трендовима у туризму и даљем истраживању аутора о развоју овог феномена.

Кључне речи: спори туризам, масовни туризам, туризам, хотелијерство, студије случаја

Abstract: Increasing concern about the negative impacts of mass tourism on the environment, culture, and local communities has sparked interest in alternative forms of tourism. Slow tourism represents one of these forms, focused on slow, mindful, high-quality, and sustainable travel that emphasizes a deeper connection with local culture, communities, and nature. The concept of „slow” thinking encourages tourists to step away from their daily tasks. This concept is increasingly attracting travelers who are free from the pressures of mass tourism and who seek authentic experiences and more meaningful interactions with destinations. This paper provides a comprehensive review of the literature on slow tourism, exploring its concept, evolution, and current scope. In addition to theoretical insights, the paper includes case studies that illustrate the practical aspects of slow tourism. Through analysis, the key characteristics and potentials of slow tourism as a sustainable alternative to mass tourism are identified, with the aim of providing new insights into its application and impact. Also, this analysis contributes to deepening the knowledge of new trends in tourism and furthering the author’s research on the development of this phenomenon.

Keywords: slow tourism, mass tourism, tourism, hospitality, case studies

Увод

Живот у данашњем друштву обликован је трендом глобализације. Ово укључује убрзан раст великих градских подручја што може допринети негативним последицама по становништво, као што су бука, загађење животне средине и претерани конзумеризам. С обзиром на то да је познато да туризам може имати негативне утицаје на животну средину, одрживост животне средине је кључни елемент конкурентности дестинација, али и важан елемент за стимулисање континуиране туристичке активности (Scott et al., 2019, 49). Већина негативних утицаја туризма може се повезати са непримереним понашањем туриста, што значи да одрживост дестинације у великој мери зависи од тога како се туристи понашају.

Кроз историју, масовни туризам је био главни облик развоја многих туристичких дестинација. Развој технологије, повећање урбанизације, пораст нивоа образовне популације и повећање нивоа благостања створили су више слободног времена за људе широм света. Додатно, глобализација је подржала раст туристичке потражње за новим, различитим и неоткривеним дестинацијама (Pellešová, 2020, 1), а посебно за масовну потрошњу туристичких производа (превоз, услуге смештаја, исхране, изнајмљивање аутомобила и тако даље). Сарадња између различитих учесника туристичке индустрије и дистрибуционих канала учинила је пакет-аранжмане приступачнијим за групе туриста са нижим примањима, тако да је масовни туризам постао популаран у кратком временском периоду, а број долазака међународних туриста се значајно повећао. Као резултат тога, појавиле су се нове дестинације без одрживог приступа.

Сви ови развојни процеси су открили концепт спорог туризма, који представља алтернативни тип масовном туризму. У стручној литератури не постоји јасна дефиниција спорог туризма. Појам спорог туризма може се дефинисати као укључивање аутентичних и вредних односа са

људима, локацијама, културама, храном, наслеђем и животном средином (Caffin, 2012, 2). Спори туризам је парадигма за коју је утврђено да побољшава одрживи развој дестинација. Ова врста туризма постала је популарна 1990-их година захваљујући међународним друштвеним покретима и организацијама.

„Споро путовање“ је велики значај добило током периода COVID-19. У овом периоду, природа, рурални туризам и путовања аутомобилом постали су популарни избори за путовања због ограничења путовања и потраге за боравком на отвореном. Све више путника је желело да оствари истинске везе са локалним становништвом, самим местом и локалном културом. Они су остајали дуже на дестинацији и давали су предност квалитету путовања над квантитетом (Wen et al., 2010, 6).

Упркос недостатку релевантне литературе, развој истраживања о спором туризму је још увек у почетној фази (Serdane et al., 2020, 3) и често се ограничава према просторним, културним, психолошким и инфраструктурним разликама (Robbins & Cho, 2012, 114).

Дефинисање спорог туризма

Феномен „slow“ (спорост) је релативно нов, подложен многим променама у последњих 35 година, а тачна дефиниција је била дискутована у научној заједници. Неки аутори верују да је термин slow први пут споменуо Krippendorf (1987, 10): „Искључите временску машину. Скините сат. Ослободите се временског притиска, рока и агенде. Побегните из времена“. Ипак, отац slow покрета је Карло Петрини – италијански критичар хране који се противио отварању првог „McDonalds“ ресторана у центру Рима 1986. године (Pettrini & Padovani, 2006, 479). Петрини се супроставио раширеној мекдоналдизацији, посебно у контексту хране. Веровао је да сви имају право на укусну, здраву и локалну храну. Спори туризам је еволуирао током

1990-их година (Khan, 2015, 40). Тешко је одредити тачан тренутак када се споро путовање први пут појавило. Међутим, већина истраживача се слаже да је споро путовање дефинисао Gardner <https://www.hiddeneurope.co.uk/the-magazine/issues/hidden-europe-25/a-manifesto-for-slow-travel/> (2009) крајем 2000-их година, аутор Манифеста спорог путовања (*A manifesto for slow travel*).

Спори туризам или споро путовање је дефинисано као укључивање аутентичних и вредних односа са људима, местима, културама, храном, наслеђем и окружењем (Caffyn, 2012, 2). Према Thomas (2014), *SLOW* се дефинише као *S-Sustainable* (одрживо), *L-Local* (локално), *O-Organic* (органско) и *W-Whole* (целовито). Генерално, спори туризам подразумева путовање споријим темпом, свесно уживање у призорима, звуцима и осећајима. Спори туризам се фокусира на пружање јединствених, уникатних искустава туристима (Lin et al., 2–3).

Ауторка Caffyn (2012, 2) је издвојила следеће принципе или елементе спорог туризма:

- минимализација удаљености путовања (барем аутом/авионом),
- максимално коришћење доступног времена за путовање,
- опуштање, освежавање ума и тела,
- субинско истраживање локалне области – трагање за јединственошћу,
- контакт са локалним становништвом, културом, наслеђем и заједницом,
- храна у локалним ресторанима, куповина на локалним пијацама или директно од произвођача, испробавање локалних пића, пива, вина,
- креативна и несструктурирана игра за децу,
- учење нових вештина или активности – лични развој,
- минимум механизације, мало технологије,
- ограничена комерцијализација,

мало глобалних брендова, локални економски мултипликатори,

- квалитетна искуства и аутентичност и
- релативно одрживи и скроман угљенични отисак.

Како наводе аутори Oh et al. (2016, 2), две најчешће намере спорог туризма ревитализација и самообогађивање. Ревитализација помаже путницима да се освеже, поново оживе и напуне енергијом. Самообогађивање подстиче путнике да се инспиришу, открију себе, боље разумеју дестинацију и обнове позитивне ставове и размишљања.

Кључни фактори који значајно доприносе дугорочном успеху концепта спорог туризма, укључујући одрживост, еколошку свест, културну аутентичност и уравнотежену укљученост локалних заједница у туристичку понуду су (Singh et al., 2023, 4–5):

1. одрживост, која је дефинисана као утицај туристичких активности на локалну економију и друштво;
2. учење о локалном месту, која представља презентацију активности спорог туризма где треба искористити ресурсе који су локално доступни, на пример, производи као што су локална одећа, сезонско воће, локални рецепти и гастрономија;
3. органске карактеристике – то је локална храна која је производ локалног система. Ови производи морају бити изванредни производи из дате туристичке дестинације који се разликују од производа у другим околним дестинацијама. Због тога треба подстицати маркетинг за овакве врсте производа и истовремено, они морају бити добро очувани;
4. велнес, који представља процес подстицања „добробити“ и услова за „стање благостања“ и подразумева пружање услова под којима туристи могу добити добру храну, добар смештај, добро друштво и

- висококвалитетне производе у свакој туристичкој дестинацији;
5. време, које је дефинисано као „временска димензија пословне и територијалне организације“ са становишта понуде и „право на поновно стицање лењости“ купца, као и „ослобађање од осећаја кривице“;
  6. шансе – будући да се налазе у туристичкој дестинацији, локално становништво има шансу за бољи квалитет живота. Туризам често може бити велика предност за стицање прихода;
  7. разумевање, где становници и све заинтересоване стране могу искористити прилике да уче и стекну разумевањем о важности спорог туризма;
  8. спори туризам треба да представи важност одговорности. Када иду у обиласке, туристи треба да буду свесни и обазриви. Приликом обиласка, важно је преузети одговорност, јер се на тај начин може убрзати раст економије и заједнице, као и заштита животне средине;
  9. импресија – када туристи поштују туристичку дестинацију, вратиће се поново;
  10. задовољство – треба створити осећај задовољства и за туристе и за локално становништво. Туристи треба да осете да су добили не само одличне услуге, већ и висококвалитетне производе. Са друге стране, становништво треба да осети исплативост доласка туриста;
  11. мобилност/покрет – на тржишту спорог туризма треба омогућити различите активности као што су медитација и јога. Спорне активности, попут ових, неопходне су за туристе који желе да размишљају о својим животима и да упију снагу природе и лепоте која их окружује.

На тај начин могу се опустити и физички и ментално;

12. осећања, која су дефинисана као „способност стварања незаборавних тренутака који чине да гост оде као другачија особа, обележена истинским, упечатљивим и задовољавајућим искуством“.

***Slow* (спори) туристи**

Подела спорих туриста је дефинисана од стране многих аутора. Тако, према Кохеновој студији (Cohen, 1979, 182–193), спори туристи су подељени у две групе:

1. истраживачи и
2. „луталице“.

Истраживачи су туристи који су оријентисани на откривање новина, а „луталице“ су туристи који одустају од традиције и обичаја своје заједнице и прихватају културу места које посећују. Према Yurtseven & Kaça (2011, 92–93), туристи се деле на: *посвећене*, *заинтересоване* и *случајне* туристе. Посвећени туристи су туристи који се идентификују са спорим покретом, који свесно прате стварно искуство; циљ њихових путовања је да се интегришу са локалним становништвом, да подрже локална предузећа, да поштују традицију и културу места које посећују. Заинтересовани туристи су туристи који су радознали у погледу новина, који у теорији знају за идеју спорости, али је обично не примењују, док су случајни туристи масовни туристи који прате трендове, који не знају за спору филозофију и не идентификују се са њом у свакодневном животу.

Спори туристи поседују низ специфичних карактеристика личности које су детаљно приказане у Табели 1, а оне могу укључивати склоност ка опуштеном темпу путовања, уживању у околини и тежњи ка мање организованим активностима током одмора.

Табела 1. Карактеристике спорих туриста

<i>Кључне карактеристике</i>	<i>Објашњења</i>
Инспирација за путовање	Од путничких водича до Интернета
Резервације	Преко телефона или е-поште (за директнији контакт), али такође и Интернет
Коришћење услуге туроператора	Само ако се не може избећи
Информације о дестинацијама и мапе	Од путничких водича (папирних) до паметних телефона
Фотографисање	Аналогна камера, ако је могуће – паметни телефони
Коришћење друштвених мрежа	У порасту
Индивидуални став према дестинацији, људима и окружењу	„Искљученост“ из свакодневног живота и потпуна „повезаност“ са дестинацијом
Изглед и одећа	Лагана одећа и једноставан изглед. Туристи вероватно купују одећу на дестинацији
Превоз до дестинације	Преферира алтернативне начине превоза, углавном воз или аутобус.
Превоз на дестинацији	Градски превоз, еколошки прихватљив
Смештај	Локални смештај
Оброци	Локална/традиционална кухиња / органска храна и пића
Итинерер	Флексибилни итинерер или без итинерера
Активности	Преферира директан контакт са природом и локалним становништвом

Извор: Singh et al., 2023, 7.

Мотивација за укључивање у споро путовање

Мотивација за туристичка кретања заснива се на „push“ и „pull“ факторима. И „push“ и „pull“ фактори су повезани са индивидуалним жељама, као и са жељеном дестинацијом (Kassean & Gassita, 2013, 3). Push фактори се налазе код самих туриста и одређују њихову мотивисаност за путовање, док су pull фактори они фактори које поседује дестинација и наводи туристе да је посете (Nikjoo & Ketabi, 2015, 2). Међутим, спори туристи се прво фокусирају на начин превоза. На пример, неће бирати дестинацију до које се долази ваздушним саобраћајем. Наглашавање квалитета над квантитетом и продужетак боравка на дестинацији могу привући различите врсте туриста, посебно оне усмерене ка одрживом развоју. Осим тога, туристи који дуже бораве су склонији истраживању дестинације и њене околине, што резултира позитивним економским,

социјалним и еколошким растом. У том смислу, спори туризам представља важну алтернативу масовном туризму.

Са друге стране, интересантна истраживања о мотивацији и циљевима практиковања спорог туризма спровели су аутори Oh et al. (2016, 4–5). Према њиховом мишљењу, спори туризам није алтернатива масовном туризму, већ коегзистирајући феномен. Спор и брз начин путовања константно се испреплићу код туриста, јер одлучују да буду део и масовног и спорог туризма, а коју ће дестинацију посетити, искључиво зависи од њихових тренутних жеља и циљева. То би значило да је спор туриста такође и масовни туриста и обрнуто. Стога, према ауторима студије, туристичка индустрија не би требало да посматра спори туризам као независан, одвојен и супротан феномен масовном туризму. Фокус треба да буде на понашању туриста – њиховој мотивацији за путовање, вредностима и циљевима које желе

да постигну током одмора. Према прегледу литературе, истраживања спорог туризма су се углавном фокусирали на факторе који утичу на избор дестинације спорог туризма, као што су ставови туриста и социодемографске и мотивационе карактеристике путника (Oh et al., 2016, 4–5).

Спори туризам – студије случаја

Постоји много дестинација које функционишу по принципима спорог туризма, а у овом раду су детаљно описане: Пољска, град Орвието и Пут Светог Јакова. Поред дестинација, постоје и хотели који практикују филозофију спорог живљења, а то су: хотел „Pegaz Holiday Resort“ из Врњачке Бање и „Meraviglia Slow Living“ из Превезе, Грчке.

Пољска је друга земља у свету по броју градова (28), док се највећи број спорих градова (20) налази у Вармијско-Мазурском војводству. Идеја међународног покрета Cittaslow јесте промоција културе доброг и хармоничног живота у мањим градовима, што представља алтернативу журби у великим градовима и текућој глобализацији. Градови под логом пужа усвајају заједничке циљеве за унапређење квалитета живота и негују културу доброг живљења. Они се ослањају на друштвене и еколошке активности како би сачували јединствени карактер сваког града, кроз обнову споменика и подстицање локалне производње, заната и кухиње. Традиција гостољубивости такође је карактеристична одлика Cittaslow града. Идеје Cittaslow-а подразумевају и коришћење савремених технологија и иновативних начина организовања града, тако да лежеран темпо живота не буде у супротности са континуираним и промишљеним развојем. <https://cittaslowpolska.pl/en/about-cittaslow/idea-and-assumptions/>

Пројекат „Slow Road“ подстиче људе да побегну од градске вреве, да ходају необичним путевима и траже места где време споро тече. Првенствено, иницијатива се односила само на Мазовско војводство и спроведена је у сарадњи са мазовским

властима као Slow Road Mazovia Edition. Резултат је стварање три најлепше руте Мазовије, које воде до 36 најзанимљивијих спорих локација. Међутим, само три године након лансирања, пројекат сада нуди чак 52 руте спорог путовања и препоручује преко 250 јединствених места која следе филозофију спорог путовања. Потенцијал за развој спорог туризма препознаје и Пољска туристичка организација, која систематски промовише овај облик путовања по земљи већ неколико година кроз промотивне кампање и такмичења. Без значаја за развој спорог туризма нису ни путнички блогови (agrafkageografka.pl/wolne-podrozowanie-slow-travel-kiedy-wolno-wcale-nieoznaczarowoli/), као ни активности тзв. инфлуенсера на друштвеним мрежама.

Град Орвието. На пола пута између мреже древних и модерних путева између Фиренце и Рима налази се територија Орвието која данас обухвата следеће општине у округу: Алерона, Бачи, Кастел Ђорђо, Кастел Вискардо, Фикуле, Фабро, Монтекио, Монтегабионе, Монте леоне, Парано, Порано, Сан Венанцо и, наравно, Орвието. Део је регије Умбрија. Округ се протеже кроз залеђе које обухвата типичан пејзаж вулканског порекла, са својим базалтним и туфа платоима, брежуљкастим и алувијалним равница и груби глинене терен до првих планинских предела Апенина. То је занимљив и разнолик пејзаж, где је природа нетакнута у густим шумским просторствима, али где је рад човека очигледан у древним култивисаним виноградима који производе чувено вино „Орвието“. Испод града налази се невероватно велики број вештачких шупљина, стварајући сложен лавиринт тунела, галерија, цистерни, бунара, пећина и подрума. Такође, организују се бројни културни, позоришни, музички и спортски догађаји. Међу њима се издваја Umbria Jazz Winter фестивал. Овај сада традиционални годишњи догађај великог музичког престижа одржава се између Божића и Нове године. Орвието је такође

модеран, развијен град који држи корак с временом. Са реструктурирањем и реновирањем историјских палата, град нуди идеално место за професионалне и академске састанке. Његов конгресни центар налази се у величанственој „Палаци дел Пополо“. То је омиљено место за студије и нуди напредне курсеве и специјалне праксе. Догађаји и фестивали који се организују у овом месту су:

- Ускршњи концерт у Катедрали,
- Фестивал Паломбела (Празник Духова),
- Празник Тијелова – Историјска процесија (јун),
- Palio Goose (јун),
- Орвието са укусом (октобар) и
- Umbria Jazz Winter (децембар).

Типични производи овог места су:

1. вина: Орвието се налази унутар римско-етрурског винског пута,
2. екстра девичанско маслиново уље и
3. Lumachella (www.cittaslow.org/network/orvieto).

Пут Светог Јакова (Ел Камино де Сантиаго). Пут Светог Јакова једна је од најстаријих и најпопуларнијих ходочасничких рута на свету. Често називан Камино де Сантиаго или једноставно „Камино“, води ходочаснике кроз многе различите руте широм Шпаније, Француске и Португала и завршава се у Сантиаго де Компостела у Галицији, на северу Шпаније. Према легенди, овде се у Катедрали Сантиаго налазе посмртни остаци Светог Јакова (caminoways.com/the-way-of-st-james). Рута нуди широк спектар искустава, од уметности и културе до духовности и спорог уживања у природи. То је прилика да се туристи искључе из свакодневне вреве и опусте. Ходање неколико дана или вожња бицикла у природи је диван начин да се људи поново повежу са собом, ослободе стреса и поврате расположење. Такође је прилика за лично унапређење, како физичко тако и ментално. Један од најчешћих разлога за ходање је физички и ментални изазов. Уобичајено се хода од 20 до 25 км, док вожња бициклом обух-

вата руте дуге између 50 и 70 км. Пут Светог Јакова пролази кроз прелепе пејзаже, од планина Пиринеја и зелених поља Галиције, кроз житне равнице Кастиље, до зелене кантабријске обале или земље северног Португала. Још један велики разлог за ходање Камино де Сантиагом је несумњиво прилика која се пружа за упознавање и интеракцију са људима из различитих земаља и култура. На Камину се могу срести људи који говоре друге језике, имају друге обичаје и другачији начин размишљања (viandotreks.com/en/5-reasons-to-do-the-camino-de-santiago-and-repeat-the-journey/).

Pegaz Holiday Resort, Врњачка Бања. Организован у три целине, Pegaz Holiday Resort се простире на преко 10.000 квадратних метара у оквиру којих корисници и гости могу користити бројне slowliving садржаје. Сваки сегмент хотела пажљиво је конципиран тако да гостима нуди јединствено искуство успоравања, слободе и потпуне аутентичности да поносно буду оно што истински јесу током боравка у Врњачкој Бањи. Хотел пружа све што је потребно за краћи бег из градске вреве и гужве. Pegaz Holiday Resort је апарт хотел са 4 звездице. Централно место хотела је Wellness & Spa центар који је намењен потпуном опоравку и релаксацији модерног човека. Pegaz Holiday Resort поседује следеће садржаје: (hotelpegaz.com/)

- ресторан „Адут“;
- лоби бар;
- библиотека;
- креативни кутак за децу;
- конференцијска сала;
- бесплатан паркинг;
- *slowellness* (слана сауна, инфра сауна, амфитеатар сауна, финска сауна, био сауна, слана соба, тушеви доживљаја, базен, ђакузи, инфраскај, релакс соба, соба за масажу, парно купатило, VIP ђакузи, Виа Сенсус, теретана; Wellness центар и спа доживљаји доступни су и редовним и екстерним гостима хотела) (hotelpegaz.com/slowellness-koncept/);

Meraviglia Slow Living, Превеза, Грчка. Смештен на периферији Превезе, на мање познатом делу грчке обале, Meraviglia Slow Living је нови облик интимног, уроњеног и узвишеног искуства одмора, место где се гостима подсећа на вредност живота и моћ природе. Са погледом на сребрнасто плаво Јонско море према острвима Лефкада и Пахос, Meraviglia Slow Living са својих седам луксузних, али дискретних и еколошки прихватљивих апартмана, дизајниран је да одражава свој прелеп природни амбијент и фокусиран је на пружање истинског квалитета услуге. Meraviglia Slow Living је дизајниран да понуди гостима луксуз, природу и добробит све на једном месту. (meravigliaslowliving.com/about/) Meraviglia Slow Living поседује следеће садржаје: масаже (тајландска, ајурведска, уљана, дубинска, шведска, спортска масажа), јога и пилатес, теретана и спа, zen lounge (соба за састанке, библиотека и вински подрум), башта, фарма и место за пуњење електричних аутомобила. (meravigliaslowliving.com/services/)

У циљу бољег приказивања најважнијих елемената наведених примера, састављена је SWOT анализа која се налази у наставку овог текста:

Снаге (Strengths):

1. разноврсна понуда активности: спори градови нуде богате културне, гастрономске и спортске активности (на пример, фестивале, радионице, сусрете са локалним уметницима, веслање и слично);
2. одржавање културног идентитета: нагласак је на локалној култури, традицији и гастрономији, што привлачи туристе заинтересоване за аутентична искуства;
3. целогодишња понуда: бројне активности доступне су током целе године, што смањује сезоналност туризма;
4. подршка локалним заједницама: пројекти попут „Slow Road“ и мрежа спорих градова подстичу развој локалних заједница;

5. промоција кроз дигиталне канале: активности инфлуенсера и блогера помажу у ширењу свести о спором туризму;

6. јединствене локације и пејзажи, попут нетакнутих шума у Орвиету, историјских подземних структура и пејзажа којима располаже Пут Светог Јакова.

7. одрживост и еколошка свест: фокус је на природи и еколошки прихватљивим решењима (на пример, пуњачи за електричне аутомобиле).

Слабости (Weaknesses):

1. ограничен приступ: неке дестинације, попут „Meraviglia Slow Living“ у Грчкој, смештене су на мање приступачним локацијама, што може ограничити број посетилаца;

2. зависност од специфичне циљне групе: спори туризам углавном привлачи туристе заинтересоване за мир и аутентична искуства, што може сузити избор туриста;

3. високи трошкови: луксузне дестинације или хотели попут „Meraviglia Slow Living“ или „Pegaz Holiday Resort“ могу бити скупе за туристе са просечним примањима;

4. потенцијални конфликти интереса: између развоја инфраструктуре и очувања аутентичности дестинације;

5. недостатак глобалне препознатљивости: спори туризам можда није довољно познат широј јавности у поређењу са масовним туризмом.

Шансе (Opportunities):

1. развој специјализованих рута: пројекти попут „Slow Road“ могу се даље ширити и развијати у другим регионима;

2. промоција кроз нове канале: коришћење дигиталних платформи, социјалних мрежа и инфлуенсера за повећање свести о спором туризму;

3. подршка од стране влада и организација: Пољска туристичка организација показује интерес за промоцију спорог туризма, што може служити

- као модел за друге државе;
4. здравствени трендови: повећана потражња за велнес услугама и релаксацијом отвара додатне прилике за дестинације попут „Pegaz Holiday Resort“;
  5. експанзија у едукативни сектор: Орвието као место за академске и професионалне састанке може додатно развити ову врсту туризма;
  6. диверсификација понуде: развој додатних активности и услуга, попут спортских, уметничких и едукативних програма.

Претње (Threats):

1. климатске промене: негативан утицај на природне ресурсе који су кључни за спори туризам;
2. повећана конкуренција: пораст броја дестинација које нуде слична искуства може смањити конкурентску предност;
3. економски фактори: економске кризе или повећање трошкова путовања могу смањити број посетилаца;
4. масовни туризам: ризик да спори туризам изгуби аутентичност услед превеликог прилива туриста;
5. пандемије и здравствене кризе: ограничавање путовања из здравствених разлога могу смањити интересовање за путовања.

Закључак

Спори туризам представља приступ путовању који наглашава квалитет изнад квантитета. Фокусира се на дубоко урањање у локалну културу, традицију и начин живота, омогућавајући путницима да успоставе дубље везе са местима која посећују. Овај концепт је у супротности са масовним туризмом, који се често карактерише журбом и површним доживљајем дестинација.

Главни принципи спорог туризма укључују одрживост, аутентичност и спор темпо путовања. Одрживи аспект се огледа у смањењу еколошког отиска туриста, коришћењу јавног превоза и подржавању локалне економије. Аутентичност под-

разумева интеракцију са локалним становништвом, истраживање традиционалне кухиње, учење о историји и обичајима места, као и поштовање локалне културе. Такође, овакав приступ туризму подстиче путнике да проводе више времена на дестинацији, што може довести до дубљег разумевања и поштовања дестинације. Такође, овакав туризам води умањењу стреса и повећању задовољства код путника. Уместо јурњаве са једне дестинације на другу, путници могу да се опусте, уживају у природи, опробају у локалним активностима, повежу са заједницом коју посећују, уз бројне друге бенефите. С друге стране, може имати и позитиван утицај на ментално и физичко здравље, пружајући путницима прилику да се одморе и регенеришу. Спори туризам је такође прилика за промовисање и очување локалне културне баштине. Кроз иницијативе које укључују локалне занатлије, уметнике и произвођаче хране, туристи могу сазнати више о традиционалним вештинама и обичајима, чиме доприносе њиховом очувању.

С обзиром на то да је спори туризам нов феномен, будућа истраживања могу бити бројна. Даља истраживања могу бити усмерена према анализи смештаја и услуга који се пружају у спором туризму и њихов допринос укупном искуству туриста, успореном конзумеризму, шансама за развој спорог туризма у Републици Србији, улози савремене технологије у промоцији и управљању спорим туризмом, стратегијама брендирања спорих дестинација, развоју програма обуке за туристичке раднике у спором туризму и друго.

Литература

Agrafka Geografka. Доступно на: <https://agrafkageografka.pl/wolne-podrozowanie-slow-travel-kiedy-wolno-wcale-nie-oznacza-powoli/>, преузето: 20. мај 2024. године.

An authentic experience of place. Доступно на: <https://meravigliaslowliving.com/about/>, преузето: 20. мај 2024. године.

Caffyn, A. (2012). Advocating and implementing slow tourism. *Tourism Recreation Re-*

- search, 37(1), 77–80. <http://dx.doi.org/10.1080/02508281.2012.11081690>
- Cohen, E. (1979). A Phenomenology of Tourist Experiences. *Sociology*, 13, 179–201. <http://dx.doi.org/10.1177/003803857901300203>
- Cittaslow - inna strona nowoczesności. Доступно на: <https://cittaslowpolska.pl/en/about-cittaslow/idea-and-assumptions/>, преузето: 20. мај 2024. године.
- Five reasons to do the Way of St. James and repeat. Доступно на: <https://viandotreks.com/en/5-reasons-to-do-the-camino-de-santiago-and-repeat-the-journey/>, преузето: 20. мај 2024. године.
- Gardner, N. (2009). A manifesto for slow travel, Hidden Europe no. 25, доступно на: <https://www.hiddeneurope.co.uk/the-magazine/issues/hidden-europe-25/a-manifesto-for-slow-travel/>, преузето: 15. мај 2024. године
- International Network of Cities where living is Good – Orvieto. <https://www.cittaslow.org/network/orvieto>, преузето: 20. мај 2024. године.
- Krippendorf, J. (1987). *The Holiday Makers: Understanding the Impact of Leisure and Travel*. Oxford: Heinemann Professional.
- Khan, S. (2015). How Slow is 'Slow'? Dilemmas of Slow Tourism. *TEAM Journal of Hospitality and Tourism*, 12 (1), 39–49.
- Kassean, H. & Gassita, R. (2013). Exploring tourists push and pull motivations to visit Mauritius as a tourist destination. *African Journal of Hospitality, Tourism and Leisure*, 2(3), 1–13.
- Lin, L. P., Huang, S. C. & Ho, Y. C. (2020). Could virtual reality effectively market slow travel in a heritage destination?. *Tourism Management*, 78(4), Article. 104027 <http://dx.doi.org/10.1016/j.tourman.2019.104027>
- Nikjoo, A. H. & Ketabi, M. (2015). The role of push and pull factors in the way tourists choose their destination. *Anatolia*, 26(4), 588–597. <http://dx.doi.org/10.1080/13032917.2015.1041145>
- Oh, H., Assaf, G. & Baloglu, S. (2016). Motivations and goals of slow tourism. *Journal of Travel Research*, 55(2), 205–219. <http://dx.doi.org/10.1177/0047287514546228>
- Pellešová, P. (2020). Globalization and perception of tourism trends by supply and demand. *SHS Web of Conferences, Globalization and its Socio-Economic Consequences*, 74, 1–8. <https://doi.org/10.1051/shs-conf/20207404019>
- Petrini, C., Padovani, G. (2006). Slow Food Revolution – A New Culture for Eating and Living, *Journal of Rural Studies*, 24(4), 478–479. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jrurstud.2008.03.002>
- Pegaz Holiday Resort. Доступно на: <https://hotelpegaz.com/>, преузето: 20. мај 2024. године.
- Robbins, D., & Cho, J. (2012). Slow Travellers - Who Are They, and What Motivates Them? In T. R. Tiller (Ed.), *Conference Proceedings of BEST EN Think Tank XII: Mobilities and Sustainable Tourism*, Sydney: University of Technology Sydney, стр. 144–160.
- Scott, D., Hall, C. M. & Gosling, S. (2019). Global tourism vulnerability to climate change. *Annals of Tourism Research*, 77, 49–61. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2019.05.007>
- Serdane, Z., Maccarrone, E. A. & Sharifi, S. (2020). Conceptualising slow tourism: a perspective from Latvia. *Tourism Recreation Research*, 45(3), 337–350. <http://dx.doi.org/10.1080/02508281.2020.1726614>
- Singh, J., Siddharth, K. & Vishvanath, S. (2023). Exploring the dimensions of slow tourism. *Academy of Entrepreneurship Journal*, 29(2), 1–8.
- Thomas, M. (2014). Slow Down. Доступно на: <https://www.medibank.com.au/livebetter/be-magazine/wellbeing/slow-down/>, преузето: 20. мај 2024. године.
- Wen, J., Kozak, M., Yang, S. & Liu, F. (2020). Covid-19: Potential effects on Chinese citizens' lifestyle and travel. *Tourism Review*, 76(1), 74–87. <http://dx.doi.org/10.1108/TR-03-2020-0110>
- What is the St James way? Доступно на: <https://caminoways.com/the-way-of-st-james>, преузето: 20. мај 2024. године.
- Yurtseven, H. R. & Kaya, O. (2011). Slow Tourists: A Comparative Research Based on Cittaslow Principles. *American International Journal of Contemporary Research*, 1 (2), 91–98.